

Vai ir iespējama pilnīga dokumentu digitalizācija?

Olavs Cers,
zvērināts advokāts, ZAB O. Cers un
J. Jurkāns

Izdzirdot jēdzienu «arhīvs», visbiežāk pirmās asociācijas ir bezgalīgi garas plauktu rindas, kurās rūpīgi sakārtoti vairāk vai mazāk nodzeltējuši un apputējuši dokumentu sējumi. Vai šis priekšstats atbilst mūsdienīgas organizācijas arhīva būtībai?

Par šo tēmu mudināja aizdomāties a/s *Opus Capita* pārstāvja viedoklis par to, ka ir aktivizētas darbības, kas vērstas uz arhīvu digitalizāciju (*Dienas Bizness*, 8. jūlijs, 5. lpp.).

Zinot, cik ļoti Latvijas arhīvi ir apgrūtināti ar tonnām fak-

riski nevienam nevajadzīgiem maksātnespējīgo uzņēmumu dokumentiem pēdējo 20 gadu laikā, digitalizācijas kustība ir visādā ziņā apsveicama. Plus vēl papildu izdevumi, kārtojot un šujot arhivējamos dokumentus lietās saskaņā ar arhīvu normatīvajām prasībām.

Nekādā veidā neapstrīdot arhīvu nepieciešamību, uzdevumus un regulējumu, rodas jautājums: vai tiešām visi šie neskaitāmie dokumenti ir jāuzglabā papīra jeb materializētā formā? Atbilde uz šo jautājumu pirmajā brīdī šķiet pilnīgi skaidra – noteikti nē! Pie līdzīga slēdziena ir nonācis arī likumdevējs, jo jēdziens «dokuments» Arhīvu likumā definēts gana plaši, proti, informācija, kas radusies, saņemta vai pārvērsta citā formā uz jebkura informācijas nesēja, ierosinot, turpinot, mainot vai izbeidzot kādu darbību, un kas apliecina šo darbību. Turklāt Arhīvu likuma 9.pants un 10.pants jau šobrīd paredz publisko dokumentu pārvēršanu elektroniskā formā glabāšanai elektroniskā vidē, kā arī nosaka šo iegūto dokumentu juridisko spēku.

„ Visticamāk, digitalizējamas gan varētu būt tikai atsevišķas privāto dokumentu kategorijas, dokumentu oriģinālus iznīcinot, taču maz ticams, ka valsts varētu vispār atteikties no dokumentu oriģinālu uzglabāšanas, jo tas varētu radīt virkni neskaidrību.

Līdz ar to jājautā – vai tiešām digitalizējami ir tikai publiskie dokumenti? Šī raksta autors sliecas domāt, ka jā, jo privātajiem dokumentiem arhivāra vērtība visbiežāk izpaužas tieši kā šo dokumentu pierādījuma vērtība. Piemēram, arhīvā ir nodots preču pavadzīmes oriģināls, kas apliecina preču piegādes darījuma izpildi. Taču jau pēc tam saistībā ar šo darījumu tiek uzsākta vai nu tiesvedība civillietā, vai kriminālprocess, kura ietvaros nepieciešama ekspertīze par iespējamu dokumenta viltojumu. Šobrīd ekspertīzes veikšana ir pilnībā iespējama – dokumen-

ta oriģināls tiek pieprasīts no arhīva un nodots ekspertam, kurš ar savu slēdzienu apstiprina vai noraida aizdomas par viltojumu, un tiesvedība civillietā vai kriminālprocesā tiek pabeigta.

Taču kas notiktu gadījumā, ja šī preču pavadzīme pirms nodošanas arhīvā būtu digitalizēta, oriģinālu iznīcinot? Šaubos, vai eksperts, izpētot digitalizētu dokumentu, spētu pārliecinoši atbildēt uz jautājumu, vai šajā dokumentā ir viltojuma pazīmes. Līdz ar to tiesvedība nonāktu strupceļā, jo personai, kas izteiktu iebildumus par dokumenta

viltojumu, nebūtu iespējams to pierādīt.

Līdzīgi ir ar tiesas lietās esošo dokumentu digitalizāciju. Protams, tīri teorētiski nav nekādu šķēršļu digitalizēt visas tiesu lietas un pāriet uz pilnīgu elektronisko dokumentu apriti tiesās, līdzīgi kā Igaunijā, taču saskarsimies ar līdzīgu problēmu kā jau minētā – ja prasītājs iesniegs tiesā līgumu, bet atbildētājs norādīs uz līguma viltojumu, būs jāveic ekspertīze dokumenta oriģinālam. Tiesa tad šo apstrīdētā dokumenta oriģinālu pieprasīs no personas, pie kuras tas atrodas, un pievienos lietai, lai nodotu ekspertam. Līdz ar to vairs nevaram runāt par pilnīgu elektronisko dokumentu apriti, jo paralēli – kaut vai tikai daļēji – tomēr tiks vesta lieta papīra formātā.

Taču visas problēmas ir atrisināmas, ja vien ir patiesa vēlme un ieinteresētība. Tā, piemēram, ir atrisināts jautājums par elektronisko dokumentu nodošanu pastāvīgā valsts glabāšanā. Šis risinājums ietverts Ministru kabineta 2012. gada 6.novembra noteikumos

nr.749 «Kārtība, kādā nodod dokumentus pastāvīgā valsts glabāšanā Latvijas Nacionālajā arhīvā».

Nav ne mazāko šaubu, ka atrisināms ir arī jautājums par privāto dokumentu vismaz daļēju digitalizēšanu, tas ir, pārvēršanu elektroniskā formā glabāšanai elektroniskā vidē. Visticamāk, digitalizējamas gan varētu būt tikai atsevišķas privāto dokumentu kategorijas, dokumentu oriģinālus iznīcinot, taču maz ticams, ka valsts varētu vispār atteikties no dokumentu oriģinālu uzglabāšanas, jo tas varētu radīt virkni neskaidrību, kaut vai iepriekš aprakstītajos gadījumos.

Savukārt, ja dokumentu digitalizācija ir plānota paralēli dokumentu oriģinālu glabāšanai vienīgi kā arvienlojums dokumentu meklēšanai, tad šāda regulējuma lietderīgums un samērīgums ir rūpīgi jāapsver – vai papildu administratīvais slogs, kas tiks radīts dokumentu turētājiem, būs līdzvērtīgs ieguvumam, tas ir, līdzekļu ekonomijai, kas šobrīd tiek tērēti dokumentu meklēšanai arhīvos.